

Latvijas Republikas tiesībsargs

Baznīcas iela 25, Rīga, LV-1010, tālr.: 67686768, fakss: 67244074, e-pasts: tiesibsargs@tiesibsargs.lv, www.tiesibsargs.lv

ATZINUMS pārbaudes lietā Nr.2014-82-26K

Rīgā

2015.gada 10.septembrī

Nr. 6-6/56

Par atšķirīgo attieksmi
pret personām, kuras sodītas ārvalstīs

Tiesībsarga birojā saņemts X. X iesniegums par to, ka viņam tika liegta iespēja iestāties dienestā Nacionālajos bruņotajos spēkos, jo viņš Īrijas Republikā bija sodīts par noziedzīga nodarījuma izdarīšanu. Iesniedzējs norādīja, ka minētajā valstī visi pārkāpumi tiek atzīti par noziedzīgiem nodarījumiem. X.X ieskatā, persona par identiskām darbībām Latvijā tiktu saukta pie administratīvās atbildības, un ierobežojums dienēt Nacionālajos bruņotajos spēkos viņai nepastāvētu. Ņemot vērā to, ka arī citās nozarēs pastāv nodarbošanās ierobežojums personām, kuras sodītas par noziedzīga nodarījuma izdarīšanu, tika ierosināta pārbaudes lieta Nr.2014-82-26K par atšķirīgu attieksmi pret personām, kuras sodītas ārvalstīs.

Pārbaudes lietas ietvaros tika pieprasīta informācija no Iekšlietu ministrijas, Nacionālo bruņoto spēku Atlases un rezerves personāla uzskaites centra un Mācību vadības pavēlniecības komandiera, Latvijas Republikas prokuratūras, Latvijas Zvērinātu advokātu padomes, Ieslodzījuma vietu pārvaldes, Rīgas pašvaldības policijas, Valsts policijas un Tiesu administrācijas. Pēc iegūtās informācijas apkopošanas un izvērtēšanas sniedzu šādu atzinumu.

[1] Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk – Satversme) 91.pants paredz, ka visi cilvēki Latvijā ir vienlīdzīgi likuma un tiesas priekšā. Cilvēktiesības tiek īstenotas bez jebkādas diskriminācijas. Ņemot vērā to, ka apskatāmais ierobežojums nav saistīts ar nepieļaujamajiem kritērijiem (dzimumu, rasi), tas ir vērtējams Satversmes 91.panta pirmā teikuma (vienlīdzības principa) kontekstā.

[2] Satversmes tiesas praksē ir nostiprināta atziņa, ka Satversmes 91.panta pirmajā teikumā noteiktais vienlīdzības princips pamatā piemērojams kopā ar citām pamattiesībām.¹ Satversmes 106.pants paredz, ka ikvienam ir tiesības brīvi izvēlēties nodarbošanos un darbavietu atbilstoši savām spējām un kvalifikācijai. Satversmes tiesa ir atzinusi, ka jēdziens „nodarbošanās” attiecināms uz nodarbinātību gan privātajā, gan publiskajā sektorā, turklāt arī uz tādām profesijām, kurās darba tiesiskās attiecības netiek dibinātas uz Darba likuma regulētā darba līguma pamata.² Līdz ar to vērtējams, vai personas sodāmība ierobežo personas tiesības uz darbu.

Likuma „Par tiesu varu” 55.panta 1.- 3.punkts, Advokatūras likuma 15.panta 4.- 7.punkts, Notariāta likuma 10.panta 3.- 7.punkts, Tiesu izpildītāju likuma 13.panta 3.- 4.punkts, Prokuratūras likuma 37.panta pirmās daļas 4. - 6.punkts, Valsts drošības iestāžu likuma 18.panta otrās daļas 5.punkts, likuma „Par policiju” 21.- 21.¹panta 2.- 4.punkts, Iekšlietu ministrijas sistēmas iestāžu un Ieslodzījuma vietu pārvaldes amatpersonu ar speciālajām dienesta pakāpēm dienesta gaitas likuma 4.panta 4.- 4.²punkts, Korupcijas novēršanas un apkarošanas biroja likuma 6.panta otrās daļas 5.- 6.punkts, kā arī Militārā dienesta likuma 16.panta otrās daļas 2.- 4.punkts paredz ierobežojumu personām, kuras sodītas par noziedzīga nodarījuma izdarīšanu, kandidēt uz darbu minētajās iestādēs vai nozarēs. Līdzīgs ierobežojums ir noteikts arī Valsts civildienesta likuma 7.panta pirmās daļas 5.punktā, Izglītības likuma 50.panta 1.punktā, Saeimas vēlēšanu likuma 5.panta 3.punktā, kā arī Republikas pilsētas domes un novada domes vēlēšanu likuma 9.panta pirmās daļas 3.punktā.

Saskaņā ar likuma „Par valsts noslēpumu” 9.panta trešās daļas 3.punktu, personām, kuras sauktas pie kriminālatbildības un bijušas notiesātas par tīšu noziedzīgu nodarījumu, tiek liegta pieeja konfidencialiem, slepeniem un sevišķi slepeniem valsts noslēpuma objektiem. Minētais liegums ierobežos personas iespējas iegūt darbu, kas saistīts ar šāda veida informācijas iegūvi un apstrādi. Tādējādi informācija, ka persona ir sodīta par noziedzīgā nodarījuma izdarīšanu, ierobežo personas iespējas iegūt darbu visdažādākajās jomās un nozarēs.

[3] Satversmes tiesa ir atzinusi, ka tiesiskās vienlīdzības princips liek vienādi izturēties pret personām, kas ir vienādos un salīdzināmos apstākļos. Atšķirīga attieksme pret šādām personām pieļaujama vienīgi, ja tai ir saprātīgs un objektīvs pamats. Tiesiskās vienlīdzības princips pieļauj un pat prasa atšķirīgu attieksmi pret personām, kas atrodas atšķirīgos apstākļos.³ Līdz ar to nepieciešams konstatēt atšķirīgu attieksmi pret salīdzināmos apstākļos esošām personu grupām.

2009.gada 26.februāra Eiropas Padomes Pamatlēmuma 2009/315/TI par organizatoriskiem pasākumiem un saturu no sodāmības reģistra iegūtas informācijas apmaiņai starp dalībvalstīm 4.pants paredz dalībvalstij, kur persona ir notiesāta, pienākumu informēt pārējās dalībvalstis par notiesājošiem

¹ Satversmes tiesas 2011.gada 22.novembra spriedums lietā Nr.2011-04-01 11. p.

² Satversmes tiesas 2003.gada 18.decembra spriedums lietā Nr.2003-12-0106 7.p.

³ Satversmes tiesas 2007.gada 4.janvāra spriedums lietā Nr.2006-13-0103 6.p.

spriedumiem, kas attiecīgās citas dalībvalsts valstspiederīgajiem pasludināti šīs dalībvalsts teritorijā un iekļauti tās sodāmības reģistrā.

Iekšlietu ministrijas Informācijas centrs (IC) Sodū reģistrā iekļauj un glabā, kā arī sniedz ziņas par personām, kuras sodītas par izdarītajiem administratīvajiem pārkāpumiem vai noziedzīgajiem nodarījumiem. Saskaņā ar Sodū reģistra likuma 16.panta pirmo daļu IC glabā un sniedz arī informāciju par Latvijas valstspiederīgo notiesāšanu arī ārvalstīs.

Iepriekš jau tika konstatēts, ka normatīvie akti paredz, ka personas izdarītais noziedzīgais nodarījums ir kritērijs, kas liedz viņai iespēju iegūt darbu noteiktās jomās vai nozarēs. Tādējādi IC informācija par personas sodīšanu neatkarīgi no noziedzīgā nodarījuma izdarīšanas vietas (valsts) var ierobežot viņas iespējas iegūt darbu. Līdz ar to personas, kuras saskaņā ar Sodū reģistra datiem ir sodītas Latvijā vai ārpus tās, atrodas salīdzināmos apstākļos.

[4] Latvijā izveidotā sodū sistēma paredz, ka par prettiesiskām darbībām persona var tikt saukta pie Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksā (LAPK) vai Krimināllikumā (KL) paredzētās atbildības. Satversmes tiesa atzina, ka LAPK sankcijām naudas sodam un arestam piemīt kriminālsfēras sankcijām raksturīgais sodošais raksturs.⁴ Sods par administratīvo pārkāpumu šādus nodarbošanās ierobežojumus personai nerada. Attiecīgi nodarbošanās ierobežojumi pastāv vienīgi personām, kuras sodītas par noziedzīga nodarījuma izdarīšanu.

Saskaņā ar KL 6.panta pirmo daļu par noziedzīgu nodarījumu atzīstams ar nodomu (tīši) vai aiz neuzmanības izdarīts kaitīgs nodarījums (darbība vai bezdarbība), kurš paredzēts šajā likumā un par kura izdarīšanu draud kriminālsods. Tādējādi noteiktais nodarbošanās ierobežojums, kas saistīts ar sodū par noziedzīgu nodarījumu, attiecināms vienīgi uz tām personām, kuru darbības ir sodāmas atbilstoši KL nosacījumiem.

[5] Eiropas Savienības dalībvalstīm ir plaša rīcības brīvība sodū politikas jomā. Atkarībā no valsts piederības pie noteiktas tiesību saimes un nacionālās tiesību sistēmas īpatnībām, viena un tā pati darbība dažādās valstīs var tikt atzīta kā par nesodāmu, tā arī sods veids un apmērs var atšķirties. Attiecīgi no tā vien, ka persona tika sodīta ārvalstīs par noziedzīga nodarījuma izdarīšanu, nevar viennozīmīgi secināt, ka viņas darbībās ir noziedzīga nodarījuma sastāva pazīmes, par kuru atbildība paredzēta KL. Proti, vienlīdz iespējams, ka minētā darbība Latvijā varētu tikt atzīta par noziedzīgu nodarījumu vai administratīvu pārkāpumu.

Iekšlietu ministrija informē⁵, ka apstākļi, ka persona ir notiesāta kādā Eiropas Savienības dalībvalstī, vēl nenozīmē, ka attiecīgā persona ir automātiski atzīstama par sodītu arī šajā dalībvalstī. Latvijas Republikas

⁴ Satversmes tiesas 2002.gada 20.jūnija spriedums lietā Nr.2001-17-0106 6.1.p.

⁵ LR IeM 2014.gada 31.oktobra vēstule Nr.1-38/2795

Ģenerālprokuratūras ieskatā⁶ juridiskas sekas Latvijā personai var radīt tikai tāds ārvalsts tiesas spriedums, kas ir atzīts Latvijā.

Tieslietu ministrija norāda⁷ „... KL 63.panta pirmajā daļā ir noteikts, ka sodāmība ir noziedzīgā nodarījuma izdarījušās personas notiesāšanas vai soda noteikšanas juridiskās sekas. Līdz ar to persona, kura ir izdarījusi nodarījumu, kurš saskaņā ar KL nav kvalificējams kā noziedzīgs nodarījums un par kuru Latvijā nevar saukt pie kriminālatbildības, Latvijā ir atzīstama par nesodāmu.”

Tādējādi, ja personas darbībās ir noziedzīga nodarījuma sastāva pazīmes, par kuru atbildība paredzēta KL, tad tā izdarīšanas vieta (valsts) neietekmē nosakāmo nodarbošanās ierobežojumu. Savukārt, ja ārvalstīs izdarītais noziedzīgais nodarījums Latvijā par tādu nav atzīstams vai ir kvalificējams kā administratīvs pārkāpums, persona ir uzskatāma par krimināli nesodītu, un nodarbošanās ierobežojums viņai nebūtu nosakāms.

[6] Soda reģistra likuma II.nodaļa paredz, ka reģistrā tiek iekļautas ziņas par personām, kuras izdarījušas administratīvu pārkāpumu un noziedzīgu nodarījumu Latvijā un ārvalstīs. Iekšlietu ministrija norāda, ka Soda reģistrs būtībā ir informācijas sistēma, kurā tiek uzkrāta informācija par attiecīgo personu sodāmību, t.sk., informācija, kas tiek sniegta, ievērojot starptautiskās vienošanās. Līdz ar to salīdzināmā situācijā atrodas personas, kuras veikušas sodāmas darbības ārvalstīs un līdzīgas darbības Latvijā, bet to juridiskā kvalifikācija katrā valstī ir atšķirīga. Piemēram, darbības, kuras uzskatāmas par administratīvo pārkāpumu Latvijā, bet ārvalstī – par noziedzīgu nodarījumu. Ņemot vērā to, ka nodarbošanās ierobežojums ir tieši saistīts ar Sodu reģistrā esošo informāciju par personas izdarīto noziedzīgo nodarījumu, konstatējama atšķirīga attieksme pret personām, kuru pēc būtības līdzīga rakstura darbību kvalifikācija Latvijā un ārvalstīs atšķiras.

[7] Satversmes tiesa ir atzinusi, ka atšķirīgai attieksmei nav objektīva un saprātīga pamata, ja tai nav leģitīma mērķa vai ja nav samērīgas attiecības starp izraudzītajiem līdzekļiem un nospraustajiem mērķiem.⁸ Tomēr dažkārt „saprātīgi iemesli” dogmatiski nav stingri nodalāmi no „leģitīmajiem mērķiem” un tie ir pārbaudāmi kopā, liekot uzsvaru uz vienu vai otru elementu.⁹ Līdz ar to atšķirīgā attieksme ir vērtējama atbilstoši minētajiem kritērijiem.

[7.1] Atbilstoši Satversmes 116.pantam par leģitīmu mērķi personas tiesību ierobežošanai atzīstams – citu cilvēku tiesību, demokrātiskas valsts iekārtas, sabiedrības drošības, labklājības un tikumības aizsardzība.

Ieslodzījumu vietu pārvalde norāda¹⁰, ka nebūtu pieļaujama situācija, kad krimināli sodīta persona strādātu iestādē, kas ir atbildīga par apcietinājuma un

⁶ LRP 2015.gada 2.jūnija vēstule Nr.1/1-13-15/2239

⁷ TM 2014.gada 23.decembra vēstule Nr.1-13.1/4899

⁸ Satversmes tiesas 2002.gada 23.decembra spriedums lietā Nr.2002-15-01 3.p.

⁹ LR Satversmes komentāri. VIII nodaļa. Cilvēka pamattiesības. Latvijas Vēstnesis, 2011., 96.lpp.

¹⁰ IeVP 2015.gada 19.jūnija vēstule Nr.1/1.2-6181

brīvības atņemšanas soda izpildi. Rīgas pašvaldības policijas ieskatā¹¹ gadījumos, kad ārvalstīs izdarītais noziedzīgais nodarījums Latvijā ir kvalificējams kā administratīvs pārkāpums, taču ir pretrunā ar amata vakancei noteiktajām morālām un ētiskajām normām (pārkāpums apdraud sabiedrisko un noteikto pārvaldes kārtību), šāds aizliegums ir samērīgs tiesību ierobežojums personai darbam specifiskā tiesībaizsardzības iestādē – policijā.

Valsts policija informē¹², ka ar šādu tiesību ierobežojumu tiek novērsta situācija, ka persona, kura pieļāvusi būtisku normatīvajos aktos noteiktās kārtības pārkāpumu, kura saukta pie kriminālatbildības un notiesāta par tīšu noziedzīga nodarījuma izdarīšanu, t.sk. ārvalstīs, var diskreditēt iestādi, radot šaubas par Valsts policijas amatpersonas darbības tiesiskumu kopumā, kas var apdraudēt gan Valsts policijas, gan sabiedrības tiesiskās intereses kopumā. Izglītības un zinātnes ministrija norādīja¹³, ka attiecībā uz personas iespējām ieņemt pedagoga amatu esot nepieciešams saglabāt tādus ierobežojumus, kas pilnībā izslēgtu jebkādu izglītojamo veselības un dzīvības apdraudējumu.

Tādējādi iemesli nodarbošanās ierobežojuma noteikšanai atšķirīgās nozarēs ir dažādi. Acīmredzami, ka likumdevēja mērķis bija nepieļaut, ka valstij un sabiedrībai kopumā būtiskās jomās vai nozarēs, darbojas personas, kuras ir sodītas par smagiem sabiedrībā vispārpieņemto uzvedības normu pārkāpumiem (noziedzīgiem nodarījumiem). Valsts un sabiedrības interesēs kopumā ir, lai personas, kurām amata pienākumu izpildei tiek piešķirtas īpašas tiesības vai pilnvaras, ievērotu normatīvo aktu prasības. Līdz ar to nodarbošanās ierobežojums personām, kuras sodītas par noziedzīga nodarījuma izdarīšanu, atbilst sabiedrības interesēm kopumā, proti, tam ir leģitīms mērķis.

Vienlaikus konstatējams, ka likumdevējs nav noteicis nodarbošanās ierobežojumus personām, kuras sodītas par mazāk smagiem (administratīviem) pārkāpumiem. Turklāt sabiedrības ieguvums, nosakot nodarbošanās ierobežojumu personām, kuras ārvalstīs sodītas par darbībām, kuras Latvijā nav sodāmas vai var tikt atzītas par administratīvu pārkāpumu, nav acīmredzams. Līdz ar to nav nozīmes tam, vai šādas darbības persona veikusi Latvijā vai ārpus tās. Attiecīgi nav konstatējams leģitīms mērķis noteikt Latvijā nodarbošanās ierobežojumu arī personām, kuras ārvalstīs sodītas par darbībām, kuras šeit atzīstamas par noziedzīgām.

[7.2] Lai konstatētu, vai samērīguma princips ir ievērots, jānoskaidro, vai likumdevēja izraudzītie līdzekļi ir piemēroti leģitīmā mērķa sasniegšanai, vai nav saudzējošāku līdzekļu šā mērķa sasniegšanai un vai likumdevēja rīcība ir atbilstoša jeb proporcionāla. Ja tiek atzīts, ka tā neatbilst kaut vienam no šiem kritērijiem, tā neatbilst arī samērīguma principam un ir prettiesiska.¹⁴ Līdz ar to jāvērtē, vai to pašu mērķi nevar sasniegt ar citiem, personas tiesības un likumiskās intereses mazāk ierobežojošiem līdzekļiem.

¹¹ RPP 2015.gada 10.jūnija vēstule Nr.RPP-15-489-nd

¹² VP 2015.gada 13.jūlija vēstule Nr.20/22086

¹³ Satversmes tiesas 2013.gada 12.februāra lēmums lietā Nr.2012-11-01 6.p.

¹⁴ Satversmes tiesas 2002. gada 19. marta sprieduma lietā Nr.2001-12-02 3.1. p.

Izglītības un zinātnes ministrijas ieskatā¹⁵ absolūts ierobežojums, ka par pedagogu nedrīkst strādāt persona, kas sodīta par tīšu noziegumu un nav rehabilitēta, bija nesamērīgs un personai, kura vēlas strādāt par pedagogu, šajā ziņā radījis nepamatotus šķēršļus, neņemot vērā to, ka laika gaitā cilvēka personība attīstās, var mainīties viņa vērtību skala un līdz ar to arī uzvedība. Ņemot vērā minēto, tika izstrādāti Ministru kabineta 2014.gada 15.aprīļa noteikumi Nr.195 „Kārtība, kādā tiek izvērtēts, vai atļauja strādāt par pedagogu personai, kas bijusi sodīta par tīšu kriminālpārkāpumu vai mazāk smagu noziegumu, nekaitēs izglītojamo interesēm”. Minētie noteiktumi neliedz iespēju lūgt atļauju strādāt par pedagogu arī personai, kura sodīta par noziedzīgu nodarījumu ārvalstīs.

Personas ārvalstīs izdarītā noziedzīgā nodarījuma izvērtēšanas rezultāti nav viennozīmīgi paredzami. Tomēr šādas izvērtēšanas rezultātā personai pastāv iespēja, ka nodarbošanās ierobežojums var netikt piemērots vai atcelts. Proti, vērtējot personas darbību, kura ārvalstīs atzīta par noziedzīgu, var tikt secināts, ka tajās nav noziedzīga nodarījuma sastāva pazīmes, par kuru atbildība noteikta KL. Tādējādi nodarbošanās ierobežojuma mērķi var sasniegt mazāk ierobežojošā veidā, t.i., individuāli izvērtējot personas ārvalstīs veiktās darbības atbilstoši nacionālajiem tiesību aktiem.

[7.3] Kriminālprocesa likums (KPL) paredz, ka vienīgi izmeklēšanas iestāde, prokuratūra vai tiesa var izvērtēt vai ziņas norāda uz iespējamo noziedzīgā nodarījuma izdarīšanu. Personas izdošana, kriminālprocesa pārņemšana un ārvalstīs piespriedē soda izciešana ir cieši saistīts ar to, vai izdarītās darbības ir sodāmas pēc KL.

Saskaņā ar KPL 704.pantu ārvalstu izdošanas lūguma gadījumā šādu pārbaudi veic Ģenerālprokuratūra. Atbilstoši KPL 751. un 754.pantam tiesa, lemjot par ārvalstīs piespriedē soda izpildi, vērtē, vai notiesāto personu par tādu pašu nodarījumu nevarētu sodīt saskaņā ar KL un vai soda izpildīšana būtu pretrunā ar Latvijas tiesību sistēmas pamatprincipiem. Tādējādi prokuratūra un tiesa vienīgi KPL tieši paredzētajos gadījumos ir tiesīga izvērtēt, vai personas ārvalstīs veiktajās darbībās ir noziedzīga nodarījuma sastāva pazīmes, par kuru atbildība paredzētā KL.

[7.4] Nepieciešamība izvērtēt personas ārvalstīs izdarīto noziedzīgo nodarījumu, ne vienmēr ir saistīta ar KPL paredzētajiem gadījumiem. Institūciju viedokļi par iestādi, kura varētu veikt personas rīcības izvērtējumu šādā situācijā atšķiras.

Valsts policijas ieskatā, šādu vērtējums būtu jāveic Tieslietu ministrijai. Rīgas pašvaldības policija norāda, ka tā varētu būt prokuratūra. Latvijas Zvērinātu advokātu padome uzskata, ka šāds vērtējums jāveic tiesībaizsardzības iestādēm, kurām ir tiesības veikt kriminālprocesu. Tieslietu ministrijas ieskatā IC ir pienākums vērtēt, vai konkrētās personas sodāmība atbilst tiem kritērijiem,

¹⁵ Satversmes tiesas 2013.gada 12.februāra lēmums lietā Nr.2012-11-01 6.p.

kādus paredz attiecīgajā likumā noteiktie ierobežojumi, t.i., vai persona sodīta par noziedzīga nodarījuma izdarīšanu. Iekšlietu ministrija uzskata, ka šobrīd pastāvošais tiesiskais regulējums nav neprecīzs vai nepilnīgs. Savukārt Ģenerālprokuratūra norāda uz vienota regulējuma neesamību, kas liedz viennozīmīgi atbildēt uz šo jautājumu.

Saskaņā ar Ministru kabineta 2004.gada 8.jūnija noteikumu Nr.526 „Iekšlietu ministrijas Informācijas centra nolikums” 3. un 4.punktu IC uzdevumi un funkcijas neparedz personai ārvalstīs piemērotā (uzliktā) soda izvērtējumu, nosakot vai tas ir atzīstams par noziedzīgu nodarījumu KL izpratnē. Atbilstoši Ministru kabineta 2003.gada 29.aprīļa noteikumu Nr.243 „Tieslietu ministrijas nolikums” 4. un 6.punktam minētās darbības nav arī Tieslietu ministrijas funkcija.

Iepriekš jau tika konstatēts, ka pienākums izvērtēt noziedzīga nodarījuma sastāva esamību personas rīcībā prokuratūrai un tiesai ir vienīgi KPL tieši paredzētajos gadījumos personas izdošanas vai pārņemšanas procesā. Savukārt likums „Par policiju” neparedz iespēju policijai izvērtēt ārvalstīs veiktās darbības, par kurām personai jau ir piespriests sods. Tādējādi institūcijām nav tiesības vai pienākumu vērtēt, vai ārvalstīs sodītās personas darbībās ir noziedzīga nodarījuma sastāva pazīmes, par kuru atbildība paredzēta KL, izņemot KPL tieši paredzētos gadījumus. Līdz ar to, secināms, ka personām, kuras ārvalstīs sodītas par noziedzīga nodarījuma izdarīšanu, noteiktais nodarbošanās ierobežojums nav samērīgs, ciktāl institūcijām nav tiesību vai pienākuma izvērtēt, vai par šāda veida darbībām Latvijā ir paredzēta kriminālatbildība.

[8] Tiesiskās vienlīdzības princips dod personai, kura atrodas neizdevīgākajā situācijā, tiesības prasīt, lai attieksme pret viņu būtu tāda pati kā pret personu, kura atrodas izdevīgākajā situācijā. Persona, kura ārvalstīs sodīta par darbībām, kuras Latvijā nav atzīstamas par noziedzīgu nodarījumu, atrodas „neizdevīgākā” situācijā par personu, kura tādas pašas darbības veikusi Latvijā.

Nepastāvot ārvalstīs piemērotā soda izvērtēšanas mehānismam, pastāv risks, ka personu tiesību ierobežojošās normas sasniedz savu mērķi vienīgi uz Latvijā sodītām personām. Savukārt ārvalstīs sodīto personu tiesības uz darbu var tikt nesamērīgi ierobežotas gadījumā, ja viņu veiktās darbības Latvijā nav sodāmas.

Satversmes 91.pants var būt par pamatu, lai panāktu diferencētāku, smalkāku noregulējumu, ja līdzšinējais noregulējums ir pārāk primitīvs, nepietiekami diferencēts (t.i., vienādi regulē divas pārāk atšķirīgas situācijas).¹⁶ Satversmes tiesa,¹⁷ vērtējot Izglītības likumā noteikto nodarbošanās ierobežojumu, jau norādīja, ka situācija, kad nav noteikta institūcija, kas izvērtē, nedz kārtību, kādā tiks izvērtēts, vai persona, kas sodīta par tīša noziedzīga nodarījuma izdarīšanu, apdraud sabiedrības intereses, var radīt personai

¹⁶ Levits E. „Latvija un ES Par tiesiskās vienlīdzības principu. Par līdztiesību likuma un tiesas priekšā, un diskriminācijas aizliegumu. Par Satversmes 91.pantu” Latvijas Vēstnesis, 08.05.2003 Nr. 68 (2833)

¹⁷ Satversmes tiesas 2013.gada 12.februāra lēmums lietā Nr.2012-11-01 11.p.

Satversmē noteikto pamattiesību aizskārumu. Līdz ar to secināms, ka atšķirīga attieksme pret personām, kuras ārvalstīs ir sodītas par darbībām, kuras Latvijā nav sodāmas vai atzīstamas par administratīviem pārkāpumiem, nesamērīgi ierobežo šo personu tiesības uz darbu noteiktās jomās, ciktāl netiek izvērtēts, vai minētās darbības ir atzīstamas par noziedzīgiem nodarījumiem Latvijā. Tādējādi personām šāda veida situācijās tiek pārkāptas Satversmes 91.pantā pirmajā teikumā garantētas tiesības.

Apkopojot pārbaudes lietas Nr.2014-82-26K materiālu, konstatēju, ka:

- 1) informācija, ka persona ir sodīta par noziedzīgā nodarījuma izdarīšanu, ierobežo personas tiesības iegūt darbu visdažādākajās jomās un nozarēs;
- 2) noteiktais nodarbošanās ierobežojums, kas saistīts ar sodu par noziedzīgu nodarījumu, Latvijā attiecināms vienīgi uz tām personām, kuru darbības ir sodāmas atbilstoši KL nosacījumiem;
- 3) nodarbošanās ierobežojums ir cieši saistīts ar personas veikto darbību kvalifikāciju;
- 4) pastāv atšķirīga attieksme pret personām, jo viņu pēc būtības līdzīga rakstura darbības, tiek dažādi kvalificētas Latvijā un ārvalstīs;
- 5) likumdevēja mērķis nebija noteikt nodarbošanās ierobežojumus personām, kuras sodītas par mazāk smagiem (administratīviem) pārkāpumiem;
- 6) nodarbošanās ierobežojuma mērķi var sasniegt, izvērtējot personas ārvalstīs veiktās darbības atbilstoši Latvijas tiesību aktiem;
- 7) personām, kuras ārvalstīs sodītas par noziedzīga nodarījuma izdarīšanu, noteiktais nodarbošanās ierobežojums nav samērīgs, ciktāl institūcijām nav tiesību vai pienākuma izvērtēt, vai par šāda veida darbībām Latvijā ir paredzēta kriminālatbildība.

Ņemot vērā to, ka tika konstatētas nepilnības normatīvajā regulējumā sodu sistēmas jomā, aicināšu Tieslietu ministriju to pilnveidot, nosakot atbildīgo institūciju un izstrādājot kārtību, kādā personas ārvalstīs veiktās darbības var tikt izvērtētas atbilstoši Latvijas normatīvo aktu prasībām.

Ar šo atzinumu pārbaudes lietu pabeidzu.

Tiesībsargs

J.Jansons